

**Biologický rodič a spolupráca s detským domovom a
inými organizáciami pri sanácii rodiny**

Mgr. Viktória Skokánková

Mgr. Zuzana Blusková

Tému našej práce sme si vybrali z dôvodu, že je tu potreba analyzovať a nájsť spôsob ako najlepšie spolupracovať s biologickým rodičom, aby spolupráca bola prospešná a viedla k sanácii rodiny, resp. k návratu detí do svojej biologickej rodiny. V praxi sa objavuje, že nie vždy je biologický rodič prijatý a akceptovaný, aj so svojimi „nedostatkami“ a „chybami“ zamestnancami detských domovov ako aj zamestnancami organizácii, ktorí spolupracujú na sanácii rodiny. Nie vždy dobre nastavená spolupráca môže viesť k tomu, že rodič nebude spolupracujúcim alebo môže nastať aj to, že sa úplne „zablokuje“ a spoluprácu bude odmietať. A toto nie je dobrý základ k tomu, aby deti sa mohli do rodiny vrátiť. Zamerali sme sa na to, nájsť nejaký spôsob, poprípade „návod“ ako tú spoluprácu vylepšiť. Nájsť negatíva, ktoré môžu spoluprácu s biologickým rodičom narušiť a naopak poukázať na pozitíva, ktoré vedú k tomu, že rodič začne byť spolupracujúcim a vytvára sa „partnerský vzťah“ založený na dôvere a spolupráci.

Rozhodli sme sa spracovať príbeh biologických rodičov, ktorý sme rozdelili na tri oblasti a to situáciu, v ktorej sa biologickí rodičia ocitli, keď deti boli umiestnené do detského domova, ich sociálna situácia a prežívanie. Ako metódu sme použili online knižnicu. Natočili sme príbeh biologického rodiča. Zamerali sme sa v ňom na tri oblasti, situáciu, v ktorej sa ocitol, keď mu boli deti odobrané, druhá oblasť sa zameriavala na spoluprácu so zamestnancami detských domovov a iných organizácii, ktoré spolupracovali na sanácii rodiny. Posledná oblasť bola zameraná na odporúčania pre iných rodičov a zamestnancov detských domovov, ktorí dochádzajú do styku s biologickým rodičom a podieľajú sa na sanácii ako aj odporúčania pre zamestnancov organizácii, ktorí sa podieľajú na spolupráci. Táto oblasť bola najdôležitejšou, priniesla nám spätnú väzbu celej spolupráce s biologickým rodičom, poukázala na to, čo potrebné pri práci s biologickým rodičom robiť a naopak, čoho sa vyvarovať, čo môže túto spoluprácu zaťažiť alebo narušiť.

1. Umiestnenie detí do detského domova

Cez vlastný príbeh biologického rodiča je možné najlepšie pochopiť situáciu, v ktorej sa nachádzal a dôvody, ktoré viedli k umiestneniu detí. Prežiť si príbeh rodiča je najlepším spôsobom, ktorý môže viesť k zlepšeniu spolupráce s rodičmi. Pochopiť ho, akceptovať ho takého, aký je, aj s jeho slabými stránkami. Naopak nájsť silné stránky a na nich ďalej vstavať. Snažiť sa ho vidieť aj „v lepšom svetle“. Toto vidíme ako najväčšiu bariéru pri spolupráci s rodičmi. Je ťažké pre zamestnancov, vychovávateľov a profesionálnych rodičov prijať a akceptovať biologických rodičov, keď vedia, že môže správanie a prístup biologického rodiča niekedy aj deťom ublížiť. Vidia biologických rodičov cez deti, prežívajú s deťmi ich smútok, ak rodič za dieťaťom nepríde, ak mu niečo sľúbi a nesplní to. Vidia deti, ktoré čakajú na rodičov a „balia“ sa každý deň, že už idú domov, lebo rodič im to povedal. Cez prežitie a svedčenie rodiča sme videli možnosť lepšie ho chápať, jeho sociálnu situáciu, v ktorej sa nachádzal a prečo deti boli umiestnené do detského domova. Prax ukázala, že prevažná časť rodičov sa nachádzala v zlej sociálnej situácii a o deti nechcela prísť. Samotné umiestnenie detí a ich odlúčenie od nich je ako pre deti, tak aj pre rodiča traumatizujúce. S odstupom času, aj náš biologický rodič pri výpovedi o umiestnení detí, to ťažko prežíval, ťažko sa mu o tom hovorilo. Bolo badateľné, že je potrebné aj rodiča pripraviť na umiestnenie detí do detského domova. Táto príprava musí byť podaná veľmi citlivo, biologický rodič musí mať pocit, že je prijímaný a má podporu. Derešpektujúci prístup, nepochopenie a neakceptácia tu nemá miesto, môže spôsobiť biologickému rodičovi ďalšiu traumatizujúcu skúsenosť. Je potreba sa tu vyvarovať sekundárnej viktimizácii zo strany inštitúcií, úradov, detského domova, organizácii, ktoré s biologickým rodičom spolupracovali. Môže mať za

následok ťažšie vytvorenie alebo nevytvorenie „partnerského vzťahu“. Potreba k vytvoreniu partnerského a spolupracujúceho vzťahu je dôvera rodiča k zamestnancovi detského domova, či inej organizácii. Začiatok spolupráce po umiestnení detí je dôležitým medzníkom k zmene, ktorá by mala nastať a ktorá by mala viesť k návratu detí k biologickému rodičovi. Je potrebné zo strany zamestnancov pristupovať k biologickému rodičovi citlivo, dať mu podporu, vytvoriť atmosféru pochopenia a neodcudzovania, nepoukazovať na zlyhania, ale ukázať na silné stránky a možnosti prevencie opätovného zlyhania. Prax ukázala, že je pre zamestnancov detských domovov potrebné kontaktovať rodinu pred umiestnením, povedať im postup a plán umiestnenia detí, aby rodič sa na to mohol pripraviť a aby mohol mať priestor na to pripraviť deti. Nie vždy je to možné, najmä pri okamžitom umiestnení detí do zariadenia. Zoznámenie sa zamestnancov pred umiestnením detí s rodičom, i keď rodičia budú v odpore a nebudú chcieť komunikovať so žiadnymi inštitúciami, je citlivý proces približovania sa k biologickému rodičovi. Zamestnanec detského domova, či inej organizácie dáva biologickému rodičovi najavo, že chce poznať rodinu deti, chce komunikovať a chce spolupracovať. Dôvody umiestnenia detí do detského domova sú rôzne a záležia od individuálneho prípadu a situácie rodiny. Vo väčšine prípadov je to nepriaznivá sociálna situácia, strata bývania, príjmu, situácia na hranici chudoby, zdravotný stav rodiča, umiestnenie rodiča vo výkone väzby alebo trestu a neexistencia žiadnej blízkej osoby, príbuzného, ktorá by prebrala starostlivosť o deti, ak biologický rodič nemôže.

2. Spolupráca biologického rodiča so zamestnancami detského domova a inými organizáciami

Aby spolupráca bola úspešná a viedla k zmene a následnému návratu detí do biologickej rodiny, je potreba dôvery biologického rodiča voči zamestnancovi ako detského domova, či organizácii spolupracujúcich na sanácii rodiny. Prax priniesla poznanie, že ak má byť spolupráca a následne sanácia rodiny úspešná, je potrebné prizvať aj inú organizáciu spolupracujúcu na sanácii rodiny. Úlohou ktorej, je pomáhať biologickému rodičovi v úlohách, v ktorých sám nie je schopný fungovať alebo sprevádzať ho pri plnení týchto úloh, ktoré by sa sám obával plniť.

Z pohľadu biologického rodiča je najdôležitejšie prijatie, pocit rovnocennosti. Vnímanie jeho potrieb a životného príbehu. Nevnučovať svoje názory, ale najskôr si vypočuť jeho vlastný názor. Pracovať na spoločných názoroch a riešeniach. Hľadať kompromisy. Využívať dávku empatie a asertivity. Biologickí rodičia často tvrdia, citujem: „Mám robiť, len to, čo povedia?!“ „Stále ma sledujú a chodia tu na mňa pozeráť, súdia ma.“ „Často mám chuť spraviť to práve naopak ako mi kážu.“

Profesionál má vnímať potreby i celkové naladenie biologického rodiča. Využívať coaching. Ponúkať možnosti a citlivo navádzať. Byť mu na blízku i z ľudského hľadiska. Citujem: „Kurátorka mi priniesla kompóty pre deti a hovorila, že ja viem, čo je to mať päť detí.“ Porozumenie.

Biologický rodič prechádza rôznymi etapami. Najskôr šok, strata, trauma. Po vyňatí detí. Neskôr pocíti pocit slobody. „Vyspím sa kedy chcem, môžem ísť s kamarátkami von.“ „Mám čas upraviť sa.“ „Hovoria mi, že som opeknela.“ „Veď o deti je postarané.“ „V detskom domove sa majú dobre.“ „Starajú sa o ne milé tety.“ Zo začiatku mu to vyhovuje.

Neskôr pocíti prázdnotu. Vidí iné mamy s deťmi a pod.. Deťom sľubuje, že ich zoberie domov. Proces sanácie je ohrozený. Zlyháva, vzdáva sa. Lenže čas plynie a proces sa posúva ďalej. Ak si biologický rodič nevie upraviť situáciu v danom časovom horizonte, nasleduje návrh na náhradnú rodinnú starostlivosť. Tu zvykne prísť ku zlomu, alebo novému naštartovaniu, či motivácii. „Veď prídem o deti.“ „Ako ich budem navštevovať?!“ „Budú sa mi o ne starať iní ľudia.“ „To nemôžem dopustiť.“ Opäť začína spolupracovať. Pochopí, že či už sociálny pracovník, alebo mimovládna organizácia, či kuratela majú spoločný zámer a tým je pomôcť biologickému rodičovi s upravením životných podmienok a návratu detí. Začne si uvedomovať, že mu vlastne chceli dobre poradiť. Učili ho, ako si ušetriť peniaze. Správne rozložiť úspory a pod. Veľmi nápomocným je sprevádzanie pri vybavovaní úradných záležitostí. Ak profesionál zadáva úlohy typu: „Choďte tam a tam a vybavte to a tamto,...“ Rodič zlyháva a vzdáva sa. Ale naopak, ak profesionál sprevádza, pomôže s vypisovaním žiadostí, poskytne plnohodnotné poradenstvo, úradnú i právnickú pomoc, rodič cíti podporu a následne spolupracuje. Veľmi pozitívne pôsobí, ak rodič vníma pozitívne posudky a reálne čiastkové úspechy. Pomoc s hľadaním ubytovania i materiálnu pomoc. Uvedomí si, že všetko sa odvíja od toho, že musí a chce spolupracovať, od toho, že si nájde prácu a bude mať stály príjem. Ďalej od pochopenia, že sú tu všetci pre neho a podporujú ho. Pochopí tiež, že nesmie dané veci zatajovať a hovoriť pravdu, inak sa to môže obrátiť v jeho neprospech. Dôležitá je jednoduchá formulácia a praktické rady. Niekedy je nutné učiť sa trívium. Biologický rodič pri spolupráci musí nechať hrdosť bokom, ale to si uvedomí, až vtedy, keď pochopí, že je sprevádzaný rovnocenným partnerom, ktorý ho vníma a úprimne podporuje. Dávka prístnosti, ale s ľudským, až kamarátskym prístupom. Prispôsobenie sa danej mentalite a temperamentu.

Pri spolupráci všetkých zúčastnených je dôležitá tímová spolupráca, promptná výmena informácií a zistených skutočností. Organizovanie prípadových konferencií, nevynímajúc biologického rodiča, či blízkych ľudí v jeho okolí.

3. Odporúčania pre biologických rodičov a zamestnancov detských domovov a organizácií spolupracujúcich na sanácii rodiny

Cez metódu online knižnice - vlastného príbehu biologického rodiča a jeho vlastnej cesty a spolupráce smerujúcej k návratu detí do jeho starostlivosti, sme videli pozitíva a negatíva v spolupráci s biologickým rodičom. Biologický rodič poukázal na to, čo ho pri spolupráci odrádzalo. Boli to úlohy, ktoré mal plniť a dostal ich tzv. „nalinajkované“, k tomu termíny, do ktorých mal úlohy splniť. Aj keď prejavil snahu úlohy riešiť, chýbalo mu v tom právne povedomie a nechal sa „odbiť“ inštitúciami. Mal pocit zlyhania a neschopnosti ďalej úlohy riešiť. Naopak privítal sprevádzajúceho zamestnanca organizácie, ktorý mu úlohy pomáhal plniť. Pri splnení prvých úloh, pomoci a podpory, biologický rodič získal dôveru voči zamestnancovi a tým dôveru aj voči celému subjektu, ktorý s ním spolupracoval. Získaním dôvery začal na plnení úloh spolupracovať. Tu sa osvedčila metóda sprevádzania. Biologický rodič poukázal aj na to, že mal pocit „tlaku“ a „diktovania do jeho vlastného života“, to ho odrádzalo ďalej spolupracovať. Zamestnanec by mal počúvať rodiča, je potrebné mu preukázať, že je pre neho dôležité, čo mu biologický rodič hovorí, v čom môže byť nápomocný a ako môže situáciu biologickému rodičovi zľahčiť. Zároveň podporovať kontakty rodiča s deťmi, aby neprišlo k ochladnutiu vzťahov medzi rodičom a deťmi. Je

dôležité pracovať na sanácii čím skôr, pokiaľ vzťahy s deťmi sú intenzívne a deti rodičovi chýbajú. I sám biologický rodič dlhší časový úsek vnímal tak, že si na situáciu zvykol. Mal pocit, že o deti je postarané, sú najedené, oblečené, v teple, chodia do školy, sú pripravené na vyučovanie a môže si odpočinúť a „žiť“. Robiť to, čo pri deťoch nemohol. V tomto štádiu rodič stráca snahu situáciu ďalej riešiť, o to viac je potrebná intenzívnejšia intervencia a spolupráca. Sám biologický rodič povedal, že ho naštartovala obava straty detí, teda možnosť umiestnenia do náhradnej starostlivosti. I sám poukázal na silu vôle „chcenia detí“, že ak rodič má o deti ozajstný a skutočný záujem, začne spolupracovať a snažiť sa riešiť situáciu, aby sa deti mohli vrátiť späť. Otvorenou spoveďou biologického rodiča odporučal iným biologickým rodičom, aby nesľuboval deťom, že pôjdu „zajtra“ domov, že je lepšie deťom povedať, že teraz to nie je možné, že rodič nie je v najlepšej situácii a musí si ju vyriešiť. A ak sa mu to podarí, tak deti pôjdu domov. Sám rodič situáciu chápal, že „falošné nádeje“ deťom môžu viac ublížiť ako pomôcť. Hovoril o kontaktoch s deťmi, návštevách, krátkodobých pobytoch ako aj aktivitách detského domova, ktoré môže biologický rodič tráviť spoločne s deťmi. Pri týchto spoločných aktivitách detského domova, do ktorých je zapojený aj biologický rodič, má pocit prijatia, má snahu byť nápomocný, spolupracovať pri starostlivosti o deti. Praxou sa poukázalo na to, že ak biologického rodiča zapájame do starostlivosti o deti, začne spolupracovať, má pocit zapájania sa do systému pomoci a vníma to, že je pre inštitúciu a svoje deti užitočný, nápomocný a je partnerom. Je prizývaný na prípadové konferencie, kde úlohy vyplývajúce z nej a zo starostlivosti o deti prijíma, napr. sprevádzanie detí do školy, vyzdvihovanie detí zo školy, škôlky, sprevádzanie detí na voľnočasové aktivity, krúžky.

Sám biologický rodič pri odporúčaníach pre iných biologických rodičov, ktorí sa nachádzajú v takejto situácii ako aj pre zamestnancov povedal, že bez komunikácie a spolupráce, nie je možná zmena. Vníma to ako pozitívum, že bez spolupráce a všetkých ľudí, ktorí boli zapojení do sanácie, nie je možná zmena, teda návrat detí späť k biologickému rodičovi.

